

לעילוי
נשמת

ה"ר
יוסף וולף ז"ל
ב"ר
ברוך מנדל הי"ד
ת.נ.צ.ב.ה.

מאורות הדף היומי

עלון שבועי ללומדי "הדף היומי"

זכרון עולם
האשה
התשובה
רודפת בדקה וחמד
שרת
ורדה שניצר
ע"ה
ב"ר מאיר ד"ל
ת.נ.צ.ב.ה.

יו"ל ט"י ביהמ"ד לחנידי שיעור "דף היומי" בראשות הגר"ד קובלסקי שליט"א וע"י ק"ן ברכה ומוטי זיטו

גליון מס' 379

יומא פ"א-פ"ז

בס"ד, ג' אלול תשס"ו

השבוע בגליון

- ◆ חילול שבת וחג מפני פיקוח נפש עתידי
- ◆ החלפת בלון חמצן לפני הזמן
- ◆ חילול שבת עבור מי שיהיה חולה
- ◆ "זדונות נעשות לו כזכויות" - כיצד?

◆ האם מותר להמתיק את האיסור ביום הכיפורים...?

- ◆ בין הוראת בית דין להוראת בית דין
- ◆ סגולות וקמיעות
- ◆ נערה שבלעה סם מוות
- ◆ אדם שנתקף בשגעון חריף

דף פ/א האוכל חלב בזמן הזה

בין הוראת בית דין להוראת בית דין

כידוע, קרבן חטאת מתחייב אדם שעבר על איסור בשוגג, וכגון, אכל בשר ולאחר מכן התברר כי היה זה חֵלֵב, הרי הוא שוגג וחייב קרבן. ברם, לא כל אכילת חֵלֵב בשוגג מחייבת קרבן חטאת, אלא אכילה בשיעור "כזית". האוכל פחות מכזית, עבר על איסור תורה, כך נפסק להלכה - אך קרבן חטאת אינו מתחייב.

מעשה בראובן שאכל בשוגג חֵלֵב, אך קרבן חטאת לא התחייב מפני שלא אכל שיעור "כזית". והנה, לאחר מכן התכנס בית הדין וקבע, כי שיעור "כזית" אינו המידה שנהגו בה עד כה, אלא הוא מידה מצומצמת יותר (כלומר, בית הדין חלק על הכרעת בית הדין הקודם לו וקבע, כי מתחייבים על שיעור זית קטן ולא רק על שיעור זית גדול). לפי המידה החדשה שקבע בית הדין, מתברר שכמות החֵלֵב שאכל ראובן היא בשיעור "כזית". האם לאור הממצאים החדשים עליו להביא קרבן חטאת?

בגמרתנו מבואר, כי אינו מביא! טעם הדבר, מפני ששוגג הוא מי שאילו ידע בשעת העבירה מה הוא עושה, היה נמנע מן הדבר. ברם, אדם זה, גם אם היו מודיעים לו כי הוא אוכל חֵלֵב, הן לא היו אומרים לו כי הוא אוכל "שיעור", שהרי באותה שעה איש לא ידע כי כמות זו מוגדרת כ"שיעור", ידיעה זו לא היתה קיימת בעולם, וממילא, לא יכול היה לשוב בו מאיסור אכילת "שיעור".

בעל ה"שאגת אריה", בספרו "גבורת ארי", תמה עד מאד; הן בדף הראשון של מסכת הוריות נאמר מפורשות להיפך! שם מבואר, כי אם בית דין הורה בטעות שמאכל מסויים מותר באכילה, ואכלו אדם, ולאחר מכן הורו בית דין כי טעות היתה הוראתם הקודמת והמאכל אסור, הרי אדם זה חייב קרבן מפני ששוגג הוא.

לכאורה, הן בה בשעה שאכל, לא היתה קיימת בעולם הוראת בית דין הנוספת, כי הוראתם הקודמת מוטעית. מדוע הוא נחשב שוגג שעליו להביא קרבן?

התשובה לשאלה זו היא, כי לפנינו שתי פסיקות שונות לחלוטין. אם בית דין היושב כיום חולק על הכרעת בית דין בדורות הקודמים, אין הוא משנה את המצב שהיה עד כה. עד עתה היה הדבר מותר! ועתה הוא אסור! כך הורתנו תורתנו הקדושה, "וקמת ועלית אל השופט אשר יהיה בימים ההם" - אין לך שופט אלא שבימך" (כפי שבמחלוקת בין שני בתי דינים שבשני מקומות, בכל מקום נוהגים כהוראת בית הדין המקומי, עיי' יבמות ד/א). פסיקתם אינה קובעת כי עד כה נהגו בטעות, אלא שמהיום ואילך אין לנהוג כן. לפיכך, במצב זה אכן לפני פסיקת בית הדין, לא היתה קיימת בעולם הידיעה ששיעור זה מחייב קרבן. ברם, כאשר בית דין חוזר בו מפסיקה שהורה הוא עצמו מפני שבטעות יסודה, הרי הוא מבטל את פסיקתו למפרע ומתברר כי כבר באותה שעה היתה קיימת בעולם הידיעה שהמאכל אסור... שהרי ההוראה הקודמת לא היתה נכונה כלל, ולפיכך, האוכל ממנו נחשב שוגג וחייב קרבן ("גבורת ארי" שם, עפ"י ביאור הקה"י סי' כ').

דף פ/א מי שנשכו כלב שוטה

סגולות וקמיעות

במשנתנו נחלקו התנאים: "מי שנשכו כלב שוטה, אין מאכילין אותו מחצר כבד שלו, ורבי מתיא בן חרש מתיר".

דבר העיון

מה רוצה יהודי?

טלו יהודי מן הרחוב, הושיבוהו על כסא, הרגיעוהו בכוס צוננים, הגישו לו מטלית שימחה את טרחת היום והבל החום מעל פניו, ושאלו אותו: "מה השאיפה הגדולה ביותר שלך?". הוא לא יהסס לרגע קט. "הילדים. שיגדלו לתורה ולחופה ולמעשים טובים".

* * *

העיר אפטא שבפולין, לפני שלש מאות שנים, **בחדר** מלאכתו הקטן יושב היה איש תם וישר, רכון על שולחן עבודתו.

בחדרת קדש, כשצמרמורת חולפת בגופו, היה מחורר את ספרי הקדש שנמסרו לו לכריכה, תוך שהוא מבטיחם נאמנה, כי החורים שהוא פוער בהם - לטובתם הם, למען יאריכו ימים על האדמה. לאחר מכן היה מלפפם באהבה בחוטים חזקים, מדפן את כריכת העץ בניירות עבים, מדבקים במסירות בדבק הטוב ביותר, נושק להם בחום ומעביר עליהם יד אוהבת. כך שנים על גבי שנים, עד שחך המשיכה גבר על כח גופו. ידיו כבר נלאו מהשמע לפקודות מוחו המדוייקות. זרועותיו כבדו ואצבעותיו ריפרפו היכן שהיו צריכות לאחוז בחזקה. **בית** המלאכה נסגר. מטה לחמו נשבר, והוא ורעייתו המסורה התפרנסו מן היד לפה. אט אט נעלמו חסצי ביתם, הפחות נחוצים. שעון האורלוגין היה הראשון. בעצה אחת הסכימו בנייהם, כי ממילא משכים הוא לפני עלות השחר ופונה לבית הכנסת, שם הוא שוהה עד לאחר תפילת וותיקין. את תפילות מנחה ומעריב הוא מתפלל לפני ואחרי שיעור המשניות הקבוע הנמסר על ידי רב בית הכנסת. שעון זה מיותר לחלוטין. כה היתה פשוטה ההחלטה, עד שימים אחדים לאחר מכן תמחו בינם לבין עצמם, מדוע רכשוהו לפני עשרות שנים.

הבא אחרי היתה מיטת הברזל הרחבה של חמותו הישישה, שעזבה אותם לאנחות חדשים אחדים לפני כן. מיטה חזקה ויציבה זו, נוצרה בנגרייה של אחד מאבות המשפחה לפני דורות אחדים, ועתידה היתה לשרת עוד שנים ארוכות.

עילוי נשמת

מרת **דבורה הפטקה** ע"ה
ב"ר ישראל ז"ל
נלב"ע ה' אלול התשנ"ט
ת.נ.צ.ב.ה.
הונצח ע"י המשפחה שיחיו

עילוי נשמת

הבה"ח **אבינועם גרוסמן** ז"ל
ב"ר שמואל אהרון יבדלחט"א
ת.נ.צ.ב.ה.
הונצח ע"י המשפחה שיחיו

עילוי נשמת

הרי"ר **חיאל מאיר ברנד** ז"ל
ב"ר יששכר דב הכהן ז"ל
נלב"ע ז' אלול תשמ"ח
ת.נ.צ.ב.ה.
הונצח ע"י בני ידידי הר"ר אפרים ברנד ומשפ' שיחיו - גבעתיים

רפואה סגולית: הרמב"ם (בפ"י המשניות) מסביר, כי נחלקו התנאים, אם איסורי התורה נדחים מפני רפואה סגולית. לדעתו, אכילת כבד הכלב השוטה היא רפואה סגולית, ומאחר שחכמים אוסרים, הלכה כמותם, ואין להתיר את איסורי התורה למען רפואה סגולית: "אין עוברים על מצוות אלא ברפואה בלבד... בדברים המרפאים בטבע, והוא דבר אמיתי הוציאו הדעת, והנסיון הקרוב לאמת. אבל להתרפאות בדברים שהם מרפאים בסגולתן אסור. כי כחם חלש, אינו מצד הדעת, ונסיונו רחוק... וזה העיקר דעה וזכרהו, כי הוא עיקר גדול". כלומר, הרמב"ם קובע, כי גם במקרה שהמעשה עצמו אינו מהווה איסור, אסור לעשות כן מפני "דרכי האמורי".

ברם, ראשונים רבים לא קיבלו את דעתו של הרמב"ם. הרשב"א (שו"ת, ח"א סי' תי"ג - קפ"ז - תתכ"ה) עוסק בנידון זה, אחר שנשאל, אם מותר לחרוט דמות אריה על טס של זהב או כסף לצורך רפואה לחולי מעיים. מאחר שסגולה זו אינה טבעית, האם יש בדבר משום איסור "דרכי האמורי".

הרשב"א אינו עונה לשאלה לפני שהוא מקדים, כי "כל ימי גדרתי בעדי ולא אצא חוץ מגדרי לבל אשים דיבורי במה שרבו בו החקירות עד אמצא איש נבון וחכם להוציאני ממבוכות הנסתרות", אך השואל "אוהז בערפי להוציא מה שאין לי חפץ בו". לאחר הקדמה זו, מתיר הרשב"א את הדבר, תוך שהוא מוכיח ממשנתנו, כי אין חוששים ברפואה לאיסור דרכי האמורי והוא מסיים, כי אף רבו הרמב"ן התיר לעשות סגולה זו, "ואין גדול ממנו בחכמה ובמניין ויראת חטא". אמנם, ב"בדק הבית" (יו"ד קמ"א) הביא ה"בית יוסף", כי היו שמועות שהרשב"א חזר בו לאחר בקשת חכמי דורו, אך דוחה שמועות אלו מכל וכל.

במה נחלקו, איפוא, תנאי משנתנו? המפרשים מבארים, כי התנאים נחלקו, אם אכילת אבר מהכלב נחשבת כרפואה מוחזקת, ולפיכך, יש להתייחס אל אכילת הכבד כרפואה לכל דבר, או שמא אין אכילת הכבד נחשבת רפואה מוחזקת, והרי היא אסורה, מפני שהכלב הוא בעל חיים טמא, וכן משמע מפירושו רש"י.

נערה שבלעה סם מוות: שאלות מסוג זה חזרו ונשנו במהלך הדורות. החיד"א (י"ברכי יוסף" או"ח ש"א סי' י"ו) נשאל לגבי נערה שבלעה סם מוות. באותה תקופה רווחה סגולה בדוקה לסם המוות, שהחולה יבלע קמיע מיוחד. אכן, בעיצומו של יום השבת כתבו עבורה את הקמיע, ומיד הקיאה את סם המוות ונרפאה. ותהום כל העיר, על אשר חילל כותב הקמיע את השבת, והריצו שאלה אל החיד"א, אם עליו לעשות תשובה והיאך.

החיד"א השיב, כי שני אחים, הלא הם ה"אדמת קדש" (ח"א יו"ד סי' ו') ואחיו בעל "פרי הארץ" (ח"ג סי' ג') הוכיחו, כי לדעת הרמב"ן והרשב"א מותר לעבור על איסור תורה כדי לבצע רפואה סגולית. החיד"א מוסיף, כי במקרה זה גם לדעת הרמב"ם אינו צריך לעשות תשובה, שהרי סוף סוף מעשה זה הציל את הנערה ממוות בטוח ונמצא שהציל נפש מישראל.

אדם שנתקף בשגעון חריף: מעיון בספר "אדמת קדש", עליו הסתמך החיד"א עולה, כי הוא נשאל על אודות אדם שנתקף בשגעון חריף, עד שנאלצו לכבול את ידיו ואת רגליו בשלשלאות ברזל. השאלה שעלתה היא, אם מותר לרפאו על ידי אכילת תרנגולת מתה שלא נשחטה, אחר שאדם שנרפא מחולי זה העיד, כי ריפאוהו על ידי אכילת תרנגולת נבלה. אכן, ה"אדמת קדש" התיר את הדבר לאור שיטת הרשב"א.

במקרה אחר מספר החיד"א (י"ברכי יוסף" י"ד סי' ר"צ ס"ק ב'), כי פעם אירע שנוקקו לעור צבי כדי לכתוב קמיע לחולה, ולא נמצא בידם עור צבי והתירו הפוסקים לחתוך עור מספר תורה! ולגרד את שמות הקדש שעליו! כדי לכתוב קמיע ולהציל את החולה. יש להדגיש, כי הדברים אמורים רק ב"הוחזק גברא" - האדם הוחזק לכתוב קמיעות מועילות, או "הוחזק קמיעא" - חזקה שקמיע זו מצילה [על ההגדרות והפרטים, ראה ב"שולחן ערוך" או"ח סי' ש"א סעי' כ"ה וב"משנה ברורה" שם], אך בלא זה, ודאי שהדבר אסור, ולפיכך בימינו, כמעט לא שייך היתר זה.

דף פ"ב מי שאחזו בולמוס

האם מותר להמתיק את האיסור ביום הכיפורים?...

אם בישראל זכתה לארבעה בנים גדולי תורה, שניים מהם מוכרים לכל; רבי יחיאל העליר, בעל "עמודי אור", ורבי יהושע העליר, בעל "חוסן יהושע". במכתב ששלח רבי יחיאל לאחיו רבי יהושע, הוא דן בשאלה מרתקת. ידוע לכל, כי פיקוח נפש דוחה את כל התורה כולה. לפיכך מחללים את השבת לריפוי חולה מסוכן; ביום הכיפורים החולים אוכלים בהוראת רופאיהם, ועוד. ובכן, חולה שרופאו הורה לו לאכול ביום הכיפורים מנת בשר, האם רשאי הוא להכין

ביתם הלך והתרוקן, אך לבס התרחב ועלה וגדותיו עם כל שבת קדושה נוספת שחלפה, ועלה בידם לכבדה כראוי. בימות החול הסתפקו בלחם צר ומים לחץ, אך על תחושת הקדושה העילאית של שבת קדש, לא ההינו לוותר. היא היתה ציר חייהם, סלע קיומם עלי אדמות. ממנה הגיחו אל ששת ימי המעשה, ואלה נמלטו מהם.

ויהי היום, שיום שישי היה, שבת קדש עמדה בפתח, ובידיהם אין פרוטה לפרוטה. לא היו עצובים כלל על אבינו ומרידותם, אלא על שאין בידיהם לכבד את שבת המלכה כיהא וכיאות.

בצעדים עצובים עמד לצאת מביתו אל עבר בית המדרש, תוך שהוא ורעייתו המסורה מסכמים ביניהם בעגמומיות נכאה, כי זאת השבת יקיימו את דברי רבי עקיבא, "עשה שבתך חול". עמדו השניים בפתח הבית והיה לבם הומה מצער, על קדושת השבת שתוחמץ. **יצא** ר' שבתאי מביתו בברכת שבת שלום, ושרך את צעדי הלאים אל בית הכנסת. זמן רב עוד נותר עד בא שבת המלכה, אך לא היה לו במה לסייע בהכנות לשבת המלכה. אין כיצד. המלכה תבוא בלוי מלאכי השרת והוא, אין לו במה לקדם את פניהם.

לאחר התפילה התעכב ר' שבתאי בבית הכנסת, כדי שלא יהלך בצוותא עם שכניו, וישאלוהו הלמאי חשוק ביתו ואין בוקע אור השבת מחלונותיו. כצאת המתפללים, יצא הוא בגפו ברחובות העיר. מכל עבר נשמעו משפחות מאושרות משוררות לכבוד המלאכים, והוא... נפשו הומיה עליו. מדי פעם הפנה את עיניו לצדדים, כמציץ במלאכי השרת המלווים אותו, על מה יענו "אמן".

בהתקרב לביתו, נמלאו פניו תמיהה רבתי. אור עז הציף את חדר האוכל, ובהציצו דרך חלון המטבח הבחין בתבשילים שונים סדורים לראווה על פני מגשי השבת. **נאביו** גבו ולאות עצמותיו נשכחו באחת. בצעדים קלילים הדרו לביתו ועוד בטרם הספיק לפצות את פיו שחה לו רעייתו, כי בעת שפנה לבית הכנסת, לא היתה מסוגלת לשבת בחוסר מעש, אחר עשרות שנים שרגילה היא לעמול בשעות אלו לכבוד שבת המלכה, והחליטה לסדר את ארון הבגדים. במהלך פשפושיה וחיפושיה, גילתה בגד ישן נושן, עליו נצצו... כפתורי כסף. חיש מהר אצה אל הצורך, הפצירה בו לבדוק את שויים, ובו במקום קיבלה מעות עבורם ובזריזות רכשה מאכלים, יין ונרות לכבוד שבת קדש, והרי שלהם לפניהם.

לא ניתן לתאר את תחושת האושר העילאי שאפפה אותם. בעיני רוחם ראו את מלאכי השרת מכריזים "אמן" רבתי, ובלא אומר ודברים החלו רגליהם מרקדות ומפוזזות לכבודה של שבת המלכה, על שלבסוף עלה בידיהם לכבדה כיהא וכיאות.

שני יהודים עניים, אביונים מרודים, ניצבו בבית דל מט ליפול, ורקדו מאושר, כמו התברשו זה עתה הי הפכו לאנשים העשירים ביותר בעולם. והם אכן היו העשירים ביותר. **לאחר** מכן נפנו לאכול, בשירות ובתשבחות לא-ל בורא עולם, ומשסיימו את סעודתם, שבו ורקדו עד כלות כל הכוחות.

חסידי מספרים, כי לכששמעו הבעש"ט הקדוש זיע"א על תמימותם וצדקתם, בירכם כי יזכם הקב"ה בנן שיאיר את העולם, וכחלוף שנה זכו לחבוק בן שלמים התפרסם כמגיד מקויניץ.

★ ★ ★

זוהי שבת המלכה.

בה מפכים מעיינות רוחניים בלתי מוגבלים. כל הרוצה יבוא ויטול. ממנה יכול יהודי לשאוב כוחות נפש ורוח ולהתעלות במדרגות הקדושה והטהרה. **עז** רצונו של כל אב משפחה לשוות אווירת קדושה לשולחן השבת שהוא עורך בביתו, עבורו ועבור ילדיו.

ב"מאורות הדף היומי קורם עור וגידים רעיון מופלא, שקיבל את ברכתם של גדולי ישראל, באמצעותו ניתן יהיה לקדש את שולחן השבת, לפארו ולרוממו, כדי שנוכח לגדל את בנינו לתורה ולמצוות.

המעוניין לזכות את הרבים בסיפור מעניין, או בעבודה מרתקת שניתן ללמוד ממנה מוסר השכל, מוזמן לפנות למערכת מאורות הדף היומי, ואנו נפרסם זאת בע"ה בטור זה.

כתובתנו: ת.ד. 3446 בני ברק פקס: 03-570-67-93

mendelson@meorot.co.il

בברכת התורה העורף

מענה לשון

דף פה/ב את זו דרש רבי אֶלְעָזָר בֶּן עֶזְרִיָּה וכו' **לְפָנֵי ה' תִּטְהָרוּ**

את עיונו נפתח בשאלה: כיצד הייתם מחלקים פסוק זה: "כי ביום הזה יִכְפַּר עֲלֵיכֶם לְטַהַר אֶתְכֶם מִכָּל חַטָּאתֵיכֶם לְפָנֵי ה' תִּטְהָרוּ" (ויקרא טו/ל). אם הצלחתם "לשכוח" לרגע את הפיסוק המוכר והשגור לכם ממקורות אחרים, קרוב לוודאי שאת החלק הראשון של הפסוק סיימתם במלים "מִכָּל חַטָּאתֵיכֶם", והחלק השני, העומד לעצמו הוא: "לְפָנֵי ה' תִּטְהָרוּ".

ועתה נראה מה פרשו קדמונינו:

בתרגום הארמי המיוחס ליונתן נאמר: "אָרוֹם בְּיוֹמָא הַדִּין יִכְפַּר עֲלֵיכוֹן לְדַפְאָה יִתְכוֹן מִכָּל חַטֵּיכוֹן, וְאַתּוֹן קָדַם יְיָ תְּדוֹן סוּרְהִנְתְּכוֹן וְתִידְכּוֹן". מתרגם זה חבר יחד את "לְטַהַר אֶתְכֶם מִכָּל חַטָּאתֵיכֶם", ואחר כך תרגם בהרחבה את הסיפא "לְפָנֵי ה' תִּטְהָרוּ": [ואתם] לפני ה' [תתוודו על פשעיכם ו]תטיהרו.

לפי האמור, היה מתבקש שטעם ה"אתנתחא", שתפקידו לחלק את הפסוק בחלוקה ה**ראשית**, יופיע במלה "חַטָּאתֵיכֶם". עיון בטעמי המקרא מראה לנו, כי אף שיש טעם מפסיק במלה זו (זקף), אין החלוקה העיקרית כאן, אלא מוקדם יותר: במלה "אֶתְכֶם" יש אתנתחא! אם כן, לפי הטעמים, חלקו השני של הפסוק הוא "מִכָּל חַטָּאתֵיכֶם, לְפָנֵי ה' תִּטְהָרוּ".

עיון במשנתנו יכול להצביע על הסיבה שהטעמים חרגו מפשוטו של מקרא:

"את זו דרש רבי אלעזר בן עזריה: מכל חטאתיכם לפני ה' תטהרו - עברות שבין אדם למקום - יום הכפורים מכפר; עברות שבין אדם לחברו - אין יום הכפורים מכפר, עד שירצה את חברו.

ר"א בן עזריה דרש את הפסוק בניגוד למה שהוזכר עד כאן: הוא מפרש את ארבע המלים "מִכָּל חַטָּאתֵיכֶם לְפָנֵי ה'", כצירוף אחד המתייחס אל קבוצת העברות שֶׁבֵּין אָדָם לְמִקוּם (בניגוד למצוות שבין אדם לחברו - שאינם נטהרים ע"י עיצומו של יום).

להערות ודעות נוספות, ולקבלת תוספות: ת.ד. 3446 דוא"ל u_frank@geronimedia.net

פנינים

דף פא/ב כל האוכל בתשיעי כאילו התענה תשיעי ועשירי **צמים יומיים** ...

שאלו נשאל הרבי רבי העשיל (בילדותו כנראה), מדוע אין מתענים בחוץ לארץ יומיים, כדרך שעושים תמיד יום טוב שני של גלויות.

ענה תיכף ומיד:

היא אמרו חז"ל שהאוכל בתשיעי כאילו התענה תשיעי ועשירי, ונמצא שאכן צמים יומיים תמימים...

דף פא/ב כל האוכל ושותה בתשיעי כאילו התענה תשיעי ועשירי **קשה לאכול לשם שמים**

כותב המלבי"ם, קשה יותר לאכול לשם שמים מלצום לשם שמים...

לעצמו מנה מתובלת כדבעי, עריבה לחיך וטעימה, או שמא עליו לבחור בשר כחוש, דל טעם, ולבשלו בלא תבלינים? לאמר, בריאות - כן, הנאה - לא! כמו כן, חולה שחייב לשתות ביום הכיפורים, יכול ללגום להנאתו טעמיות, או שמא חובה עליו לשתות את הדרוש לו, אך ללא טעם.

ה"עמודי אור" (שו"ת, סי' ל' - סי' ס"ד) מצדד (עפ"י הגמ' בשבועות יח"א, עיי"ש), כי תוספת באיכות אסורה אף היא. וכשם שהחולה אינו רשאי לאכול יותר מכפי צרכו, כך אינו רשאי להרבות באיכות המאכל.

אם נכון חידושי זה, כותב ה"עמודי אור", ניתן לבאר את סוגייתנו באופן נפלא.

כה נאמר בגמרתנו: "אמר רבי נחמן אמר שמואל, מי שאחזו בולמוס, מאכילין אותו אליה בדבש. רב הונא בריה דרב יהושע אמר: אף סולת נקיה בדבש. רב פפא אמר, אפילו קמחי דשערי בדיבשא".

לכאורה, האמוראים ביקשו ללמד רפואות שונות לריפוי חולי הבולמוס. ברם, מדברי הירושלמי (יומא פרק ח' הלכה ה') מוכח, כי הם ביקשו להשמיענו הלכה. איזו הלכה?

לאור דברי, כותב ה"עמודי אור", ניתן לפרש את הדברים באופן הבא. אדם זה שנתקף בבולמוס, רשאי לאכול מאכלות אסורות לריפוי, אם אין בפניו מאכלים כשרים. אמר רב נחמן, גם אליה בדבש, שהנאת אכילתה מרובה, רשאי הוא לאכול ממאכלות אסורות [כגון, אליה נבלה], לפי שזקוק לה לריפוי. רב הונא אמר: לדעתי ניתן להרפא מבולמוס גם באמצעות סולת נקיה מתובלת בדבש, ולפיכך, אם לפניו סולת אסורה [כגון, כלאי הכרם] או אליה אסורה - יאכל את הסולת וימעט בהנאתו. רב פפא אמר, אם לפניו קמח שעורים מתובל בדבש, לא יקח אליה או סולת, לפי שניתן להרפא גם בקמח שעורים, שהנאתו פחותה מאלו.

הוא אשר ביקשו האמוראים ללמדנו, כי אם נדרשים לעבור על איסור עבור פיקוח נפש, יש למעט באיכות [ועיי"ש עוד ביאור נפלא בדברי רבי יוחנן בסוגייתנו].

בסיום דבריו הוא מדגיש, כי אם עליו לבחור בין מאכל מרובה כמות שהנאתו מעוטה, לבין מאכל זעום כמות שהנאתו מרובה, ודאי יבחר במאכל ששיעורו קטן, מפני שעיקר האיסור הוא בריבוי הכמות.

הוראתו של ה"עמודי אור" עשתה לה כנפיים, ולא חלף זמן רב עד שהתייחס אליה הגאון רבי מאיר שמחה הכהן מדווינסק זצ"ל, בספרו "אור שמח" (הלכות מאכלות אסורות פרק י"ד הלכה י"ד). ה"אור שמח" כותב, כי לדעתו אין הדברים נכונים. תוספת איכות אינה נחשבת כתוספת לאיסור, האיסור אינו מתרבה וגדל בשל כך [ועיי"ש שמיישב את ההוכחה ממסכת שבועות].

לסיום ראוי להדגיש, כי חולה שיכול ליטול את תרופותיו האסורות לאכילה באופן שאינו נחשב "אכילה" מן התורה - חייב לעשות כן. וכגון, אם לפניו מאכל מר, שאינו נחשב ראוי לאכילה, לא ימתיקנו (ראה שו"ת "חתם סופר" ח"ו סי' כ"ג, וראה באריכות בספר "שבת שבתון" סעי' פ"ד, מקורות ופרטי דין זה).

דף פד/ב אפילו ספק שבת אחרת

חילול שבת וחג מפני פיקוח נפש עתידי

בשבוע זה לומדים סוגיות העוסקות בהרחבה בענייני פיקוח נפש דוחה את כל התורה כולה, למעט שלש עבירות חמורות, עבודה זרה, גילוי עריות ושפיכות דמים.

קיימת שאלה פשוטה ובסיסית, העולה ומתבקשת בטיפול בחולה בשבת.

החלפת בלון חמצן לפני הזמן: ניטול לדוגמה חולה הזקוק למיכל חמצן, לא עלינו, ובלעדיו - יחדל לחיות. בעיצומה של השבת הבחין המטפל כי המיכל יתרוקן במהלך השבת, וברור כי עוד לפני מוצאי שבת יהא צורך להחליפו, אף אם הדבר כרוך בחילול שבת. האם רשאי הוא להחליפו עוד בטרם הגיע מועד החלפתו, או שמא אין להקדים את חילול השבת, ועליו להמתין עד שיתממש הצורך בביצוע האיסור.

יסוד הספק הוא, איזה מצב מגדיר את הרגע הנתון כ"פיקוח נפש הדוחה את כל התורה". האם רק ברגע בו אי עשיית האיסור תגרום סכנת נפשות - הותר האיסור, או שמא, ברגע בו יודעים בבירור, כי מלאכה זו יש צורך לעשות בשבת - הותר האיסור, אף שרגע הסכנה עוד לא הגיע.

חילול שבת עבור מי שיהיה חולה: חקירה זו מסתעפת גם באופן נוסף: אף אם נניח כי הותר לחלל עתה שבת עבור פיקוח נפש שיתרחש בעוד שעות אחדות ביום השבת, יש לדעת, אם הותר האיסור דווקא אם החולה נמצא כבר כעת במצב מסוכן, או שמא גם אם ידוע בבירור, כי אדם בריא יהא עוד שעות אחדות במצב של חולה, כגון, יולדת העתידה בבירור ללדת במהלך השבת, מותר כבר כעת לעשות את הפעולות הנחוצות עבורה.

בנידון מסובך מזה הסתפק ה"חפץ חיים" זצ"ל (ביאור הלכה" סי' שד"ם, ד"ה "מצומצמות", ובספר "מחנה ישראל" סוף פ"ה), לגבי יהודי שגויס לצבא נכרים, ומפקדיו הודיעוהו, כי

ביום השבת עד שעה פלונית עליו לבצע מלאכה מסוימת. עתה עומד הוא בבין השמשות, המוגדר כספק יום ספק לילה, ובאפשרותו לבצע את המלאכה כבר כעת. מחד, הן עכשיו ספק שבת ספק חול, וראוי לעשות את המלאכה כעת, שהרי אחר כך וודאי יעבור על האיסור. מאידך, מניין שמותר להקדים את חילול השבת! עתה ישמור על השבת, ולכשיגיע הרגע - יחללה.

ה"חפץ חיים" נותר בספק בשאלה זו. אולם, הנצי"ב מוואלאזין זצ"ל סבור, כי אין כל מניעה להקדים חילול שבת שממילא אמור להתבצע בשבת זו. לא זו בלבד, אלא שלדעתו, גם אם חלים שני ימי שבתון סמוכים, ששניהם אסורים מן התורה נאך הראשון קל מן השני, כלומר, חל יום טוב ביום שישי, ויודעים כי בשבת יצטרכו לבצע מלאכה אסורה - עדיף וראוי להקדימה ולבצעה ביום טוב, שאיסורו פחות מאיסור חילול השבת [איסור מלאכה ביום טוב הוא "לאו" ועל מלאכה בשבת ענושים כרת וסקילה].

בין המתייחסים לדבריו נמנה הגאון רבי משה פיינשטיין זצ"ל (שו"ת "אגרות משה" או"ח ח"ג סי' ס"ט), והוא חולק על הדברים בכל תוקף. לדעתו, אפילו בו ביום, אין להקדים חילול שבת, אלא יש לבצעו בראשיתו. טעמו, כי יש להמתין, שמא ואולי יתרחש דבר מה שיגרום לכך שלא יהא צורך לחלל את השבת (כמובן, במקרה שהדחייה אינה גורמת לכל חשש סכנה). בספר "הלכה ורפואה" (ח"ד עמ' קע"ג) מובא, כי הגאון רבי יוסף שלו אלישיב שליט"א הורה, כי במקום שיש צורך, מותר להקדים את חילול השבת ולהחליף את בלון החמצן מוקדם יותר. אך אין לעשות מלאכה מיום שבתון אחד למשנהו, שכן, אין לחלל את השבתה האחת, לצורך פיקוח נפש של יום אחר.

דף פ"ב אמר ריש לקיש גדולה תשובה שזדונות נעשות לו כשגגות.

"זדונות נעשות לו כזכויות" - כיצד?

בימים אלה, ימי הרחמים והסליחות, זוכים לומדי הדף היומי ללמוד סוגיות העוסקות במעלת מצוות התשובה. במאמר זה נביא מדברי גדולי ישראל על אודות דברי ריש לקיש בסוגייתנו; "אמר ריש לקיש, גדולה תשובה, שזדונות נעשות לו כשגגות". עוד אמר ריש לקיש: "גדולה תשובה שזדונות נעשות לו כזכויות". הגמרא מסבירה, כי בתשובה מיראה, הזדון הופך לשגגה, ובתשובה מאהבה, הזדון הופך לזכות! הא ניחא, זדונות נעשות כשגגות, ניתן להבין, כי חומרת העבירה פוחתת. ברם, כיצד יתכן שעבירה בזדון תחשב כזכות. מה הגיון בדבר?

גדול מפרשי אגדות חז"ל, המהרש"א, מביע את התמיהה במשפט קצר: "דבר תמוה - דנמצא חוטא נשכר". מחמת גודל התמיהה הוא מפרש, כי כוונת הדברים, שהעושה תשובה מאהבה, בוודאי מרבה בעשיית מעשים טובים מאהבתו את הקדוש ברוך הוא, אף יותר מן הצורך הנדרש לכפרת חטאו. על כך אמר ריש לקיש, כי השב בתשובה מאהבה, זוכה שעומדים לזכותו מעשים טובים רבים.

ברם, מפרשים רבים הבינו את דברי ריש לקיש כפשוטם, ולפיכך הם מפלסים הסברים אחרים, כדי להבינם. המהר"ם חביב מבאר (בתוספת יום הכיפורים), כי הן ידוע, שהעובר עבירה וטעם את טעמו של החטא, עומד מעתה בנסיון גדול יותר שלא לעבור עבירה זו, מאדם שלא עבר עליה מעולם. מעתה, יהודי שעבר עבירה ובכל זאת שב בתשובה שלמה מאהבה, זדונו הוא זכותו, כלומר, יצרו מטהו לעבור שוב את העבירה, ובכל זאת הוא פורש הימנה ושב בתשובה שלמה - הזדון יוצר זכות.

ביאור נפלא כותב הגאון רבי יצחק בלאזר זצ"ל, בספרו "כוכבי אור" (עמוד קל"ח-קל"ט), באמצעותו הוא משמיט את בסיס הקושיה. הננו מניחים, כי "זדונות נהפכות לזכויות", היינו: מעשה העבירה הופך למעשה מצווה. הס מלהזכיר! הדבר אינו אפשרי. לא יתכן שאדם שאכל מאכל אסור, נחשב מעתה כאילו אכל כזית מצה בליל הסדר.

כך היא כוונת דברי ריש לקיש: כידוע, אין אדם מקבל שכר על כך שבכל רגע אינו עובר עבירה. אולם, העומד בפני פיתוי וניסיון, ונמנע מעשות העבירה - זוכה לשכר. מעתה, אדם שעבר עבירה מפני שלא עמד בפיתוי, וכעת שב בתשובה שלמה מאהבה, הרי ממרק את עוונותיו, מעשה העבירה כלא היה, והוא כמי שעמד בניסיון ולא עבר את העבירה... ברי, הוא מוסיף, כי אדם שעבר עבירה ללא פיתוי, אף כי יחזור בתשובה, לא ייהפכו עוונותיו לזכויות. עוונותיו וחטאיו יימחקו כלא היו, אך "זכויות", יש רק לעובר עבירה מפני ניסיון ושב בתשובה שלמה.

באותה דרך יש להבין גם את המבטל מצוות עשה. אחר ששב בתשובה לא הפך ביטול המצווה לזכות, אלא נמחל עוון ביטול המצווה באופן מוחלט, עד שנחשב כמי שקיים את המצווה בפועל. אך אינו "חוטא נשכר", שאינו נשכר יותר מאדם שקיים באמת את המצווה.

דף פ"ב כסף וזהב שהרבית להם
הצפון אשם בכל
בעת נתינת המלקות בערב יום הכיפורים נאמר לפני המולקה יהיו מוטים לצד צפון. מה טעם? לדעת הט"ז (סי' ר"ז ס"ק י"ד), אין זאת אלא מפני ש"מזפון זהב יאתה". העושר מקורו מהצפון, והעבירות כולן מקורן מתאוות הממון. לרמזו על כך מטים את פני המולקה צפונה...

דף נד"א ואהבת את ה' אלוקיך
אהבת ה' - בטבע האדם
כיצד ניתן לצוות על אהבה? אין זאת אלא שאהבת ה' הוטבעה בנפש האדם, אין עליו אלא להשתדל להוציאה מן הכח אל הפועל... ("שפת אמת").

דף נד"א ובכל מאדך, בכל ממוך
ובכל נפשכם ובכל מאדכם
אמר הרבי מקוצק זצ"ל:
מדוע בפרשת "ויהי אם שמע" נאמר רק "לאהבה את ה' אלוקיכם ולעבדו בכל לבבכם בכל נפשכם" ולא נאמר "ובכל מאדכם"?
והשיב, מפני שבפרשה זו מדובר בציבור. אם ביחיד ענייני ממון עשויים להיות רק ענייני ממון, כשמדובר בציבור אי אפשר שלא יהיו מהם כאלו ששאלות ממוניות הן אצלם חיי נפש. אם כן, נכלל זאת כבר ב"ובכל נפשכם"...

דף נד"א ובכל מאודך בכל ממוך
ממון - אין סוף
מדוע הממון מוגדר 'מאד'? משום שמאד מוגדר דבר בלתי מוגבל; יאה ביטוי זה לממון, ש"יש לו מנה רוצה מאתיים" עד אין סוף... ("יש משמואל").

éī āēā ōāā ēāī āī ī āāāē āōāūā
יצא לאור הספר "à öī é éī"
äēāñ üēñī ī ò
לקט מפרושי הראשונים והאחרונים על סדר הדף בתוספת שקלא וטריא בדבריהם להשיג בחנויות הספרים המובחרות
מגידי שיעורים יוכלו לקבלו בערכת מגידי השיעורים בהצגת שובר הזיכוי

éī āēā ōāā ēāī āī ī āāāē āōāūā
יצא לאור הספר "ī ēōāī ā ÷"
äēāñ üēñī ī ò
הכולל 16 ספרי ראשונים מוגהים להקלה על לומדי הדף היומי להשיג בחנויות הספרים המובחרות
מגידי שיעורים יוכלו לקבלו בערכת מגידי השיעורים בהצגת שובר הזיכוי

לעילוי נשמת
מרת **נחמה ליבא בטלמן** ע"ה
ב"ר אברהם שמואל מנא ז"ל
נלב"ע ז' אלול תשמ"ט
ת.נ.צ.ב.ה.
הונצחה ע"י המשפחה שיחיו

לעילוי נשמת
ה"ר **אברהם מרדכי קלאהר** ז"ל
בן ר' ברוך מנחם ז"ל נלב"ע ז' אלול תשמ"א
ת.נ.צ.ב.ה.
הונצח ע"י המשפחה שיחיו